

Llibres

Una dona subversiva

ISABEL SEGURA

Clotilde Cerdà i Bosch trenca tots els esquemes i els arquetips sobre la feminitat del segle XIX, que imaginem domesticada, en el sentit d'adscripció física i emocional. No, no, res d'això.

Clotilde Cerdà va viatjar tant com li va donar la gana, per Amèrica, la del sud, la del centre, i la del nord, per Europa -potser hauríem de fer esment dels països on no va ser-hi-, per Àsia. Clotilde Cerdà no viatjà a la recerca del "bon salvatge" ni de l'exotisme. Es desplaçà acompanyada de la seva arpa i de la seva mare, Clotilde Bosch, separada del seu marit Ildefons Cerdà, autor del Pla d'Eixample de Barcelona. Mare i filla serien inseparables.

S'allunya del pare i de Barcelona als tres anys. "Trueno grande de familia -escriu Ildefons Cerdà al seu diari, el 27 de maig de 1864- Marcha Clotilde con Coneny a Madrid" (Coneny és un cosí d'Ildefons Cerdà). És la confirmació de la separació del matrimoni d'Ildefons Cerdà i Clotilde Bosch. Una separació que no té marxa enrere, entre Clotilde i el seu marit, entre "Clotildina" i el seu pare.

S'allunya de Barcelona per formar-se musicalment, i després per donar a conèixer les seves interpretacions i composicions.

Amb el pas del anys, més enllà de ser una extraordinària arpista, Clotilde Cerdà, coneguda per l'altisonant nom artístic d'Esmeralda Cervantes, es converteix en activista compromesa amb els sectors més progressistes de la societat, feminista i antiesclavista, pacifista, contrària a la pena de mort, que va haver de fugir d'Espanya, amenaçada per la corona, per ser allò que era, feminista, antiesclavista...

Es formà a diverses ciutats europees i les primeres gires es van realitzar en aquest continent. El viatge a Amèrica s'inicia el mes de juny de 1875. Obté el reconeixement a totes les ciutats que visita en la llarga gira que la porta a gairebé tots els països de l'Amèrica del sud, les Antilles -a Cuba va fer vint-i-dos concerts- i a diverses ciutats nord-americanes, entre d'altres Nova York.

Més enllà de la música, o potser dins la mateixa música, Clotilde Cerdà s'implica amb la gent i amb la

Música i activisme

Els viatges de Clotilde Cerdà

Isabel Segura

3 i 4 Edicions (col·lecció Dones d'avui)

Barcelona, 2013

134 pàgines

14€

situació dels països que visita. Una mostra és la carta que transcrivim:

"México, 22 de abril de 1877. FRATERNIDAD

Los Masones del Rito Escocés Antiguo y aceptado que profesamos como uno de nuestros más grandes principios la abolición de la pena de muerte, tenemos la honra de ofrecer a la señorita Esmeralda Cervantes, gloria del arte y de la caridad, una medalla de oro, para ella troquelada por haber solicitado y obtenido el indulto del reo José M. Tellez, condenado a muerte".

Del seu saber-se dona, i del que ha vist aquí i allà, decideix posar en marxa a Barcelona, com abans ho havia intentat a Madrid i a l'Havana, un centre de formació per a dones. Res a veure amb la frivolitat que dominava l'oferta cultural. El 2 de maig de 1885 inaugura a Barcelona l'Academia de Ciencias, Artes y Oficios para la Mujer, situada a la Rambla de Canaletes, número 10, cantonada a la plaça de Catalunya. Per posar-la en marxa s'envolta d'un equip de dones que tenen una llarga trajectòria professional

i un reconegut prestigi en els àmbits de la literatura, el periodisme i la medicina. No només es tractava de donar formació a les dones i d'exigir el seu dret a la professionalització. Esmeralda Cervantes confia que amb l'acadèmia es podran millorar algunes indústries.

Un any després d'inaugurada l'escola, Clotilde Cerdà rep una carta del secretari de la reina, Morphy: "Pero un día aparece V. en Cuba, como queriendo resolver por su influencia el problema de la esclavitud; y presidiendo manifestaciones y juntas que nada tienen que ver con el arte, y ahora la veo a V. erigida en protectora de la clase obrera catalana y de la educación de la mujer".

Una amenaça gens velada i un dèficit econòmic a l'escola que no pot sufragar per més temps, la fan optar per una mena d'exili el 1887.

L'amenaça de Morphy, l'amenaça de la corona espanyola, va anar més enllà del tancament de l'acadèmia. Clotilde Cerdà i Clotilde Bosch van veure com, una a una, totes les seves actuacions eren denegades, fins i tot les demandes d'indult per a condemnats a mort. "Supongo sabrá" -escriu Emilio Bono, advocat defensor, des de València el dia 12 d'abril de 1889- "que el indulto de Macario Ciscar ha sido negado. Las esperanzas que su noble corazón y el de su digna y buena madre acariciaban, se han desvanecido y dentro de algunas horas aquel habrá espirado".

A partir d'aquest període comença un llarg camí que tornarà a portar-la per diverses ciutats, per diversos continents, de la mà de l'arpa i de les seves empreses col·lectives.

Des que el 1916 retorna a Barcelona i, poc temps després, s'instal·la a Tenerife fins al dia de la seva mort, el 26 d'abril de 1926, la "golondrina trobadora" deixà de cantar lluny de Barcelona, com abans ho havia fet la seva mare i, encara abans, el seu pare.

Clotilde Cerdà coneix, per l'experiència que ha observat en la trajectòria vital del seu pare, la tendència a l'oblit de la societat catalana i de la barcelonina en particular. En definitiva, coneix la mala memòria, la desmemòria envers aquelles persones que no formen part de les classes hegemòniques, que ignora creacions i aportacions realitzades al marge dels seus interessos. El model de ciutat dissenyat per Ildefons Cerdà mai no va comptar amb el suport de les classes dirigents barcelonines.

Les creacions i aportacions de Clotilde Cerdà i Bosch han estat bandejades per la mateixa classe social que intentava imposar un model de feminitat que ella va subvertir.

Llibres

Un barri lligat a dues estacions

ROSER ARGEMÍ

Amb documentació molt abundant recollida entre els veïns i consultada als arxius municipals, el llibre explica el període 1920-1960 d'aquest barri, que deu el seu nom a dues estacions, del Funicular (1902) i dels Ferrocarrils de la Generalitat (1916). Nascut quan Barcelona creixia cap a la perifèria, en terrenys de l'exmunicipi de Sant Vicenç de Sarrià, amb carrers costeruts, vistes al mar i envoltats de vinyes i ametllers, amb uns trets diferencials: sorgeix d'un projecte d'urbanització privat; els habitants provenen d'una població obrera de mitjana edat, bàsicament barcelonina, amb recursos per iniciar la construcció d'un habitatge propi; i creix amb rapidesa, amb projectes formals (plànols i llicències) realitzats sobretot en autoconstrucció. El llibre, que estudia el context històric-social, l'evolució urbanística i demogràfica, i la vida quotidiana, conté un àlbum de fotografies aportades pels veïns.

Històries de Vallvidrera

El Peu del Funicular de Vallvidrera. Història d'un barri

Jacqueline Jacquet, Jerónimo Bouza i Maricarmen Tapia

Autoedició

Barcelona, 2014

20€

Barris, veïns i democràcia

REDACCIÓ CARRER

S'acaba un any que, per molts i diferents motius, ens hagués agradat estalviar-nos. Però quan estàvem maquetant les pàgines de l'últim número de Carrer, una notícia ens ha sorprès i ens ha omplert d'alegria. El pròxim mes de febrer, la tesi del company i amic Marc Andreu veurà la llum en format de llibre. El podem trobar a les llibreries que entenen la vida com l'entendem els que fem aquesta revista que tens a les mans. A partir del 26 de febrer podreu trobar el treball que hem compartit durant aquests curts cinc anys.

Coneixem de prop l'esforç que ha suposat la seva elaboració, la complicitat i el sacrifici de les persones més properes. La complicitat és el sentiment que ara s'imposa. Serà un llibre excel·lent. I necessari.

Reproduïm la nota de l'editorial, que explica: "Aquest llibre parla del moviment ciutadà forjat als barris durant la dictadura, explica que va ser un dels components destacats de la lluita antifranquista que va fer possible la transició a

Marc Andreu Acebal

Barris, veïns i democràcia

El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)

la democràcia i la defensa dels interessos de les classes subalternes en el procés de canvi polític i institucional. Aquest moviment popular es va articular a Barcelona, a partir de l'any 1972, entorn de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (Favb). Aquesta entitat, nascuda burgesa i afí al poder establert, però ràpidament controlada per l'esquerra i el catalanisme, va aconseguir conquestes urbanístiques, socials

i culturals importants; la complicitat de professionals i intel·lectuals, i una influència política que va sobrepassar l'àmbit metropolità. De fet, aquest moviment va fer possible a Barcelona una ruptura política, social i cultural amb el franquisme sense parangó. Fins a l'extrem que, després de provocar el cessament dels alcaldes José María de Porcioles (1973), Enric Masó (1975) i Joaquim Viola (1976), el moviment veïnal va imposar la seva agenda política i reivindicativa durant els dos anys de mandat del singular alcalde de la transició Josep M. Socias Humbert". A partir del 26 de febrer el podem acariciar.

La història dels veïns i les veïnes

Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)

Marc Andreu Acebal

L'Avenç

Barcelona, 2015

368 pàgines, 23€